

Valtioneuvostolle

Yliopistolain 68 §:n 2 momentin mukaisesti kutsuttuna käyttämään puhevaltaa valtioneuvostossa esitän hallituksen esityksestä eduskunnalle avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi seuraavaa.

Yliopistojen näkökulmasta direktiivin tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia. Avoimuus on yksi tieteen perusperiaatteista ja direktiivi sekä siihen liittyvät lakiesitykset tukevat tätä periaatetta. Esitetty sääntely kohdistuu ainoastaan julkisesti rahoitettuun tutkimusaineistoon, joka on jo asetettu julkisesti saataville tietovaraston kautta ja koskee tällaisen tiedon saatavuutta, esitysmuotoja ja uudelleenkäytön ehtoja. Lisäksi lakiesitys ei edellytä tutkimusaineiston julkaisijalta (tutkija, tutkimusorganisaatio, rahoittaja) ehdotonta velvoitetta asettaa tutkimusaineisto saataville lain edellyttämässä muodossa, mikäli tästä olisi kohtuutonta vaivaa, eli toimijoille jätetään esityksessä omaa harkintavaltaa asiassa. Lakiesitys ei myöskään velvoita julkaisijaa muuntamaan jo avattuja aineistoja tai luomaan niistä kokonaan uusia versioita. Näin ollen sillä ei rajoiteta yliopistojen itsehallintoa tai tieteen vapautta. Koska lakiesitys koskee vain julkisella rahoituksella tuotettuja tutkimusaineistoja, on rajanveto rahoituksen suhteen oleellista. Lisäksi rajausta jättää avoimeksi sen, millaisia velvoitteita tutkijoilla tai yliopistoilla on yksityisellä rahoituksella tuotettujen avoimien aineistojen suhteen.

Lakiesitys liittyy direktiivin määrittelemiin arvokkaisiin tietoaineistoihin ja niiden avoimeen saatavuuteen. Yliopistoilla on direktiivin mukaisia arvokkaita tietoaineistoja esimerkiksi ilmakehän, maaperän, vesistöjen tai ekosysteemien seurantaan liittyen. Kaikki havaintolaitteet eivät toistaiseksi ole niin automatisoituja, että niiden tuottama data olisi reaaliaikaisesti avoimen rajapinnan kautta saatavilla. Sääntelystä voi aiheutua huomattavia kustannuksia yliopiston tutkimusinfrastruktuureille, missä tapauksessa on tärkeää, että arvokkaiden tietoaineistojen maksuttomuudelle tulee direktiivin kuvaama siirtymäaika (2 vuotta).

Tärkeä osa tutkimusaineistojen avaamisen käytännön prosessia on uudelleenkäytettävyys, joka on avoimesti saatavilla olevien aineistojen keskeinen kriteeri. Tutkimusaineiston uudelleenkäytettävyys edellyttää, että avatulla aineistolla on jatkokäytön mahdollistava lisenssi ja että aineiston kuvailutiedot on riittävän tarkasti laadittu. Tämän varmistaminen edellyttää tutkijoilta tutkimusaineistojen avaamisen osaamista ja yliopistolta tukipalveluita, koulutusta ja perehdytystä, joista voi muodostua yliopistolle merkittäviä kuluja.

Helsingissä 6. päivänä toukokuuta 2021

Kaarle Hämeri

Kansleri, Helsingin yliopisto